

Lehtimaa Maija

Hallintovaliokunta 22.11.2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain muuttaminen vain muutama kuukausi ennen uuden lain voimaantuloa asettaa merkittäviä haasteita kuntien valmistelutyölle ja luo haasteita kuntien taloudelle. Ylipäättään kotoutumisen edistämisen rahoituksen tuntuva leikkaaminen samanaikaisesti, kun kuntien tehtäviä lisätään, heikentää kuntien kykyä järjestää lakisääteisiä palveluita ja vaikuttaa muun muassa kotoutumispalvelujen laatuun ja tehokkuuteen. Palvelujen vähentäminen voi heikentää maahanmuuttajien kotoutumista sekä pitkällä aikavälillä kasvattaa yhteiskunnalle koituvia kustannuksia.

Perustoimeentulon kustannusten korvaamisen kumoaminen Kelalle ja Ahvenanmaan maakunnan kunnille ja toimeentulotuen täydentävän ja ehkäisevän korvausajan lyhentäminen (63 §) siirtää merkittävää taloudellista taakkaa kunnille, jotka eivät ole valmistautuneet kattamaan näitä kustannuksia.

Budjettiriihessä 2024 esitetyt lisäheikennykset kuntien rahoitustilanteeseen ovat kohtuutonta julkisen sektorin sisäistä osaoptimointia, jolla ei ilman vastaavan suuruista kuntien velvoitteiden karsimista saavuteta julkisen sektorin säästöjä.

Kokonaisuutena toimeentulotuen kustannusten korvaamisesta luopuminen heikentäisi kuntien taloutta -109 miljoonalla vuosina 2025–2028. Sen lisäksi leikkaus laskennallisiin korvauksiin aiheuttaisi kunnille -116 miljoonan euron menetyksen vuosina 2024–2025.

Rahoitusleikkaus vaikeuttaa erityisesti sellaisten kuntien tilannetta, joilla on jo nyt haasteita rahoittaa palveluitaan heikon veropohjan tai esimerkiksi korkean pitkäaikaistyöttömyyden vuoksi. Eduskunnan säätämä kuntien rahoitusperiaate edellyttää, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseen.

Valtion tällä hetkellä kokonaan rahoittaman perustoimeentulotuen kustannukset ovat kasvaneet viime vuosina, mikä on seurausta pääosin Ukrainasta sotaa paenneista henkilöistä. Ukrainalaisten siirtymistä kuntiin on voimakkaasti kannustettu, ja kunnat ovat panostaneet heidän kotoutumiseensa. Nyt ehdotetut toimeentulotuen ja laskennallisen korvauksen leikkaukset

kuitenkin kohdentuvat erityisesti niihin kuntiin, joissa ukrainalaisia on eniten.

Myös kunnille maksettaviin laskennallisiin korvauksiin esitetään -58 miljoonan euron lisäleikkauksia. Leikkausten toteuttamisen yhteydessä on esitetty, ettei niillä heikennettäisi kielikoulutusta, varhaiskasvatuksen tai opetuksen palveluita tai työllisyyttä edistäviä palveluita. Koska laskennallisen korvauksen ovat kunnalle yleiskatteellista rahoitusta, kunta itse päättää leikkausten kohdentumisesta. Leikkaukset laskennallisiin korvauksiin voivat taten vaikuttaa myös kunnan sivistyspalveluiden resursseihin tai johtaa verojen tai maksujen korotuksiin. Vaikka laskennallisia korvauksia myönnetään pakolaistaustaisten henkilöiden määrään perustuen, korvausten leikkaukset käytännössä heijastuvat kunnan kaikkiin kotoutumispalveluihin.

Kotoutumisen edistämiseen kohdennettu leikkaukseen on esitetty toteutettavaksi siten, että valtion korvausta lasketaan toteuttamalla norminpurkua kotoutumislakiin ja laskemalla tätä kautta valtion maksamaa laskennallisten korvausten tasoa. **Hallituksen esitys ei kuitenkaan vähennä kuntien velvoitteita samassa määrin kuin se vähentää kunnille maksettavia korvauksia.** On tärkeää, että hallituksen toimet tähtäävät aitoon julkisen sektorin tasapainottumiseen tehtävien, velvoitteiden ja normien keventämisen kautta.

Budjettiriihessä on linjattu, että kuntien laskennallisiin korvauksiin voidaan tarvittaessa kohdentaa tasonalennus myös tuottavuussäästöjen perusteella. Kotoutumisen kustannuksia on erittäin vaikea todentaa. Laskennallisia korvauksia ei ole korotettu vuosiin, vaikka inflaatio on kutistanut korvausten ostovoimaa alkuperäisestä tasosta.

Mahdolliset tuottavuussäästöt ja lisäleikkaukset laskennallisiin korvauksiin voidaankin tulkita puhtaiksi kuntien rahoituksen lisäleikkauksiksi, sillä asiasta ei ole tietopohjaa.

Hallitusohjelman mukaan valtio on sitoutunut kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita.

Arvioidut kuntataloutta heikentävät vaikutukset ovat suuremmat kuin hallituksen asettamat säästötavoitteet. Kuntaliitto pitää keskeisenä lisäyksenä hallituksen esitykseen, että säästötavoitteen ylittävä osittain kompensoidaan kunnille vuosina 2027 ja 2028 nostamalla laskennallista korvausta asetuksella niin, että kuntien talouteen kohdistuvat leikkaukset eivät ylitä kehysriihen säästötavoitetta.

Kumottavaksi esitetyt pykälät ja kevennettävät tehtävät (normin purku)

Kuntaliitto lähtökohtaisesti kannattaa kuntien tehtäviin kohdistuvaa normin purkua ja hallinnollisten tehtävien keventämistä, mutta tuo esiin tähän esitykseen liittyen huomioita.

Esitetty kotoutumisohjelman asiakirjaa koskevan velvoitteen kumoaminen (13 §) ei käytännössä kevennä kuntien tehtäviä, sillä ohjelman palvelujen johdonmukainen kokonaisuus vaatii edelleen dokumentointia. Kuntaliiton mukaan kyse ei siten ole velvoitteen varsinaisesta kumoamisesta, eikä set tuota kunnille taloudellista säästöä.

Monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja monialainen kotoutumissuunnitelman (15 § ja 17 §) kumoaminen keventää norminpurun näkökulmasta lähinnä hyvinvointialueen velvoitteita. Yhteistyö palautuu pitkälti nykyisen lain mukaiseksi, joka ei tuo olemassa oleviin kunnan ja hyvinvointialueen välisiin yhteistyön haasteisiin ratkaisua, vaikka lain kotoutumislain uudistuksen yhtenä tavoitteena oli vahvistaa monialaista yhteistyötä.

Perheiden kotoutumissuunnitelmia (21 §) laaditaan hyvin vähäisesti. Kuntaliitto kannattaa perheiden kotoutumissuunnitelmien kumoamista kotoutumislaita, mutta nostaa myös esiin, että tämän velvoitteen purkamisella ei ole kunnille juuri taloudellisia vaikutuksia.

Kunnan maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen yhteistyöryhmän (48 §) perustamisvelvoitteen poistaminen jättää kunnille joustavuutta, mutta norminpurun vaikutukset ovat taloudellisestikin hyvin vähäiset ja vaihtelevat paikallisesti, sillä ryhmän muodostamisen tarpeellisuus, ryhmän roolien laajuus ja tarpeet määritellään kuntakohtaisesti.

Suunnittelu- ja seurantavelvoitteiden keventäminen vähentää hallinnollisia tehtäviä. Kunnan kotoutumisen edistämisen suunnittelun, kehittämisen ja seurannan keventäminen on Kuntaliiton näkemyksen mukaan perusteltua niiltä osin, kuin suunnitteluelvoitteet ovat sidoksissa muihin kunnassa määriteltäviin suunnitteluelvoitteisiin päällekkäisyyksien välttämiseksi.

SUOMEN KUNTALIITTO